

Budapest műkincsei

A városi muzeum reformja — A Zichy-hagyaték — A Szépművészeti Muzeum gyarapodása

Budapest, május 26.

Néhány év óta nagy reformok korszakát éli Budapest, ez a milliós, fiatal világváros, amely zilált pénzügyi és kormányzati viszonyok között került a mostani Bárczy-regime jóvátevő törekvései alá. Most, hogy már fáradtságos és nehéz munka után rendbejött a város háztartása, megvalósultak a reformáló program legfőbb pontjai, az olcsó lakások építése, a gázgyár megváltása, most, hogy közel százmillió van már beépítve kislakásokba és iskolákba, amelyek a proletár-családok ezreinek adnak hajlékot és kulturát, most, amikor már megvalósulás előtt áll a négymillió városi könyvtár is, elérkezettnek látja az időt a város, hogy rátérjen végre művészeti ügyeinek rendezésére is. Ezek közé tartozik elsősorban a mindaddig nagyon elhanyagolt, lenézett, a legmostohább bánásmódban részesült városi muzeumnak, a főváros műkincseinek kérdése.

A budapesti állami muzeumok mellett a fővárosnak is van muzeuma, illetőleg vannak muzeumai. Az egyik künn áll a Városligetben, a Stefánia-ut mellett, az 1885-iki országos kiállítás alkalmával épült, csinos kis majolikaház. A kiállítás után magához váltotta a főváros és berendezte városi muzeumnak. A termei hamarosan megteltek, de hamarosan kiderült az is, hogy muzeum céljára nagyon alkalmatlan. Több ok közül alkalmatlan elsősorban azért is, mert nincs alapincézve és így nem lehet fűteni. A városi muzeum ennél fogva csak a nyári hónapokban van nyitva, télen azonban, a muzeumlátogatások tulajdonképpen idejében zárva kell tartani. A fővárosnak másik muzeuma az aquincumi régiségtár, amely azonban teljesen kívül esik a főváros periferiáján, úgy, hogy már csak ezért sem felelhet meg rendeltetésének. A fővárosi muzeum egyéb anyaga, Budapest műkincsei, helyszüke miatt, a központi városház hivatalos helyiségeiben, raktárakban, pincékben vannak elhelyezve.

A főváros, igen helyesen, elhatározta, hogy ezeket a műkincseket, a két muzeumban levőkkel együtt egy új, a kornak megfelelő modern muzeumban helyezi el. Budapestnek immár mulhatatlanul szüksége van egy mindenki által hozzáférhető, kényelmes városi muzeumra, olyanra, amely ne csak egy újabb látnivalóval gazdagítsa a fővárost, hanem hozzájuttassa egy máig tulajdonképpen hiányzó kulturtényezőhöz. Ami művészeti és egyéb történeti jellegű muzeum van csak Budapesten, az mind hiányos és töredékes. A főváros külföldi minták szerint már régtől fogva gyűjtötte és gyűjti még ma is a multjára vonatkozó emlékeket, az egyes kiállításokon, tárlatokon eleget tesz házigazdai kötelességének is és vásárolt képeket, szobrokat, a gyűjtés azonban, legfőképpen a szerény anyagi eszközök következtében, mindaddig nem folyt rendszeresen. A meglévő anyag tehát csak nagy hézagokkal elválasztott epizódokat mutathat és nem jelenítheti meg azt, hogy mi is a mult legalább egy vonatkozásban, hogy mi a történelem egy korszakban és egy helyen a maga valósága szerint. A történeti muzeumnak tulajdonképpen hivatása az volna, hogy kusza adatok, indokolatlan képzelődések helyett pozitívumokat adjon az embereknek, hogy a mai közönség és a mult között objektív viszonyt létesítsen és ily módon perspektívát adjon a jelen megítéléséhez. Ezt itt Budapesten, a kis eszközök, a korlátozott lehetőségek városában csak egy a főváros történetén végigvezető muzeum tudná megvalósítani és ezért egy új, igazi Fővárosi Muzeum hézagpótló, szükséges és hatását erősen éreztető intézmény volna.

Az új városi muzeum létesítésével serényen foglalkoznak már a városházán. Arra a nehéz kérdésre, hogy milyen legyen az új muzeum, dr. Szabó Ervin, a fővárosi könyvtár agilis igazgatója válaszol „A városi muzeumok eladatai és a fővárosi muzeum” című most megjelent tanulmányában, amelylyel már beutóan foglalkoztunk más alkalommal. Nemrégiben Bécs városa hirdetett pályázatot új

városi muzeum építési terveire. A terveket megtekintették a magyar főváros szakemberei, dr. Wildner Ödön tanácsos, dr. Szabó Ervin könyvtárigazgató és dr. Felek Gyéza fogalmazó is, de nem tartották egyiket sem alkalmasnak és megfelelőnek a mi céljainkra. Valószínű, hogy mihelyt az előmunkálatok, a dolog pénzügyi része és egyéb technikai kérdések befejezést nyertek, nálunk is pályázatot fognak kiírni az új városi muzeum terveire, a város urai azonban belátták, hogy muzeumainak tarthatatlan állapotai addig sem maradhatnak ennyiben, amíg az új, tervezett muzeum felépül.

Budapest műkincsei tehát alapos és gondos revízió alá kerültek nemrégiben. Az aquincumi régiség-muzeum egyelőre helyén marad. A városligeti muzeumban ellenben már a legközelebb nagy és jelentős változások fognak végbemenni. Az épületnek körülbelül tizenhét-tizenkilenc terme van, amelyek közül mintegy kilenc nagy, tágas és jól megvilágított. A muzeum anyagát mostanig a nagy metszetgyűjtemény, Budapest történetére vonatkozó érdekes rézkarcok, rajzok, litografiák, alkotta, amelynek egyes lapjai bekeretezve a falakon fügtek és minden helyet elfoglaltak. A főváros szociálpolitikai és közművelődési ügyosztálya, amely dr. Wildner Ödön tanácsos vezetése alatt a város művészeti és muzeumi ügyeivel foglalkozik, husz nagy szekrényt készített a külföldi nagy muzeumokban már rég bevált metszettartók mintájára és legközelebb ezekben fogja elhelyezni a városligeti muzeum metszeit. A képek nem általános érdekűek és így kifüggesztésüknek tulajdonképpen semmi célja sem volt. Az új rendszer mellett a speciális adatok után kutató könnyen és kényelmesen meg fogja találni az őt érdeklő anyagot az egyes szekrényekben.

A metszetek új elhelyezése következtében felszabadulnak a termek falai és így beszállíthatók lesznek a muzeumba a város szanaszéljéről levő műkincsei. Itt helyezik el elsősorban az érdekes középkori emlékeket, amelyek jelenleg a Halászbástya pincéjében hevernek és erősen ki vannak téve az idő ártalmainak. A muzeumban helyezik el a Városházán őrzött egyéb régiségeket is, úgy hogy, ha kicsiben is, addig, amíg az új muzeum felépül, megvetik az alapját a magyar Musée Carnavalet-nek.

A tél folyamán azután, mialatt a muzeum a nyilvánosság elől különben is el van zárva, még lényegesebb reformokat készülnek megvalósítani. Ha rendszertelenül is folyt eddig a gyűjtés, a kétezeréves mult és a századok változatos alakulása folytán mégis eléggé érdekes anyag halmozódott fel a város birtokában, úgy, hogy megfelelő rendezés mellett nagyon tanulságosan lehet szemléltetni a mai Budapest történetét az aquincumi táborvárostól a Biedermeier-korszak nyárspolgárainak csendes világáig. Az ideális állapot persze az lesz, amikor már az aquincumi muzeum is beolvadt az új városi muzeumba, de addig is, a rendelkezésre álló anyag segítségével, a városligeti muzeumpépületben akarja ezt az eszmét megvalósítani a főváros.

Ősszel átrendezik az épület nagy termeit és kisebb intériurökben fogják bemutatni Mátyás király renaissance korszakát, a török hódoltság idejét, a visszahódított város lassu eszmélését, József nádor Pestjét és Budáját, Kisfaludy korszakát, a régi pesti Ghettót. A meglévő képek és iparművészeti tárgyak bő anyagot szolgáltatnak ennek a szép művészi eszmének megvalósításához. Az eddigi összefüggéstelen, szétszórt állapotban néma halott ez az anyag, a csoportokba kapcsolás nobilis kivitelével azonban fel fognak elevenedni, meg fognak szólalni a poros szerszámok, az ormótlán kövek, a régi metszetek és egyéb régi, patinás emlékek.

A főváros műkincseinek egyik külön, rendkívül értékes része a gróf Zichy Jenő-féle hagyaték. Az 1906 december 25-én elhunyt főúr végrendeletében a fővárosra hagyta Szégyfű-utcai palotáját a benne lévő műkincsekkel, azzal a kikötéssel, hogy a palota fia, gróf Zichy Rafael tulajdona, az épületet azonban a benne lévő műkincsekkel a főváros tartozik fenntartani, mint Zichy-muzeumot. A városházán hamarosan belátták, hogy a nagylelkű hagyomány értékével nem egyenes arányban álló súlyos terheket róna a fővárosra. Hosszas huzavona után végül egyezséget kötött

Rafael gróf a várossal olyképpen, hogy a város lemond a palota használatáról, azt teljesen átengedi a grófnak, a műkincseket pedig elszállíttatja és muzeumban helyezi el. Ez meg is történt.

Zichy Rafael gróf azután a mult évben eladta palotáját a Művészeti Ház művészeti egyesületnek, a város pedig, helyszüke következtében, elszállíttatta a műkincseket a Verpeléti-utcai levő közönségi iskola pincéjébe, ahol azok mai napon is vannak.

Közel hat év mulva, most végre elhatározta a főváros a Zichy-hagyaték revízióját. A hatalmas gyűjteménynek csak kisebbik része bir jelentőséggel, ebben azonban vannak olyan darabok, amelyek egymagukban is kis vagyont képviselnek. Hogy csak néhányat említsünk, van a Zichy-gyűjteményben Moroninak, a XVI. században élt híres olasz mesternek egy gyönyörű önarcképe. Lebrun asszonynak egy nagyon szép önarcképe, Rigaudnak és Greuzennek egy-egy női arcképe, Mányokinak egy csodálatosan friss férfiportréja. Csupa elsőrendű muzeális darab, amelyeknek piaci értéke manapság egyenkint ötven-hatvanezer korona között váltakozik. Nagyon értékes és ránk nézve különösen becses része a hagyatékban egy Kupecky-kollekció, mintegy tizenöt darab kitűnő állapotban lévő festmény. Megemlítenéd még Solimenának, a XVII. századbeli nápolyi mesternek néhány képe, azután — a modernek közül — Felicien Ropsnak „Porkrácia” című ismert akvarellja és Markó Károlynak nagy vászna. Ez a mintegy négy négyzetméter nagysága kép Markónak legmonumentálisabb alkotása.

A hagyaték további része egy érdekes iparművészeti gyűjtemény, butorok, szelencék, szőnyegek, gobelének és még mintegy kétszázötven kevésbé értékes festmény.

A fővárosi muzeum fejlesztésének legközelebbi lépése már most a Zichy-hagyaték célirányos feldolgozása lesz. A régi olasz és francia mesterek, nemkülönben a magyar képeknek az a része, amelyik tisztán műtörténeti jelentőségű, nem illik bele a városi muzeum programjába. A főváros tehát május 13-án tartott tanácsülésében elhatározta, hogy a Zichy-képtárnak ezt a részét örök letét gyanánt átengedi a Szépművészeti Muzeumnak, az átengedett képekért cserébe pedig ugyancsak letét gyanánt a főváros történetére vonatkozó képeket fog kérni a Szépművészeti Muzeumtól és a Történelmi Arcképcsarnoktól. Ilyen módon a Szépművészeti Muzeum anyaga a Pálffy-féle hagyaték után ismét egy jelentős és értékes gyűjteménye gyarapodik, viszont a városi muzeum is megfelelően egészítheti ki anyagát.

A muzeum fejlesztésével és reorganizálásával kapcsolatban elhatározta a főváros azt is, hogy a kortörténeti muzeum mellett külön modern magyar képtárat is szervez. Ehhez is szép anyaggal rendelkezik már a főváros.

Budapest városának művásárlása négy-öt évvel ezelőtt még igen kis keretek között mozgott. A protekció érvényesült ezen a téren is és így a főváros nagyon sok jelentéktelen és értéktelen festmény és szobor birtokába jutott. Azóta belátták már, hogy igazán jó és értékes dolgokhoz csak megfelelő áldozatkészség mellett lehet jutni és a Bárczy-regime óta a főváros művásárlásokra és műpártolásra előirányzott évi budgetje már harmincötezer koronára emelkedett. A főváros ma már igen helyes izléssel és nagy körültekintéssel válogatja meg azokat a műalkotásokat, amelyeket muzeuma számára megvásárol. A műtárgyaknak egyelőre nincs ugyan megfelelő helyük, de mire az új muzeum felépül, a főváros már olyan tekintélyes anyaggal fog rendelkezni, amely méltó módon fogja reprezentálni a magyar művészetet.

Hogy megfelelő fogalmat alkothasson a magyar közönség a főváros művásárlásairól, felsoroljuk az utóbbi hónapok beszerzéseinek eredményeit. Ferenczy Károly kollektív tárlatán a művész legmonumentálisabb alkotása, a „Józsefet eladják testvérei” című festmény ment át a főváros tulajdonába. A kép jelenleg Rózsavölgyi Gyula alpolgármester hivatali szobájában függ. Megvette a főváros Iványi-Grünwald Béla „Cigánycsalád”-ját, a művész nagybányai munkásságának legszebb terméket, amelyet Bódy Tivadar polgármester szo-

bájában helyeztek el, *Rippl-Rónai* József „Apám, anyám“ című pompás kettős portróját, amely dr. Wildner Ödön szobáját disziti. Megvásárolták *Fémes Beck* Vilmos egyik kis terrakotta-szobrát, *Poór* Bertalan nagy tájképét és *Czigány* Dezső Ady Endre arcképét, amely *Bárczy* polgármester íróasztala fölé került egyelőre. *Pállik* Béla hagyatékából egy gyönyörű kosfejet vásárolt a főváros, *Jávor* Pálnak egy tájképét vette meg és még jóval az Ernst-muzeum *Biedermeier*-kiállítása előtt birtokába jutott *Grimmnek* egy mesteri arcképe.

A készülő modern magyar képtár ékességül fog szolgálni az a három festmény is, amelyet a legutóbbi napokban vett meg a főváros gróf *Andrássy* Gyula gyűjteményéből. A három kép a magyar piktúra három jelentős alakját reprezentálja működésük és fejlődésük első idejében és így mint a magyar festészet történetének érdekes dokumentumai sorakoznak majd az anyag többi része mellé. A képek közül az első *Benczur* Gyulának „Szerecsen fejedelem“ című festménye, amelyet 1874-ben festett a mester. Erősen emlékeztet *Franz* Hals képeire, különösen tónusban kitűnő és erős a kompozíciója is. A másik képnek *Fényes* Adolf a festője. A címe „Iskolásfiú“. *Fényes*nek régebbi munkái közül való, különösen az alak felső, vöröszubonyos teste van pompásan kidolgozva. *Mihalik* Dánieltől való a harmadik kép, amely különösen méreteinél fogva érdekes: mintegy két és fél méter a hossza. Monumentális tájkép, amelylyel *Mihalik* a Veneziában rendezett első magyar kiállításon a nagy aranyérmét nyerte el.

Ezek, valamint a főváros régebbi művásárlásai és a *Zichy*-hagyaték magyar képei olyan érdekes anyagot szolgáltatnak a tervezett városi muzeum magyar képtárához, hogy a legnagyobb lelkesedéssel kell óhajtani a terv mielőbbi megvalósulását. Ez a magyar galléria megbecsülhetetlen hatással lesz a modern magyar piktúrára is, úgy, hogy a most már biztos és határozott lépésekkel fejlődő új városi muzeum, ahogyan a felsorolt adatokból is kitűnik, nem csak egy új adat lesz Budapest kulturisztikájában, hanem jelentős, értékes és széles felületekre kiható, európai színvonalu intézményt fog jelenteni.